

EESTI PERE- JA SÜNDIMUSUURING
EESTI PÕLIS- JA IMMIGRANTRAHVASTIKU UURING
1.01.2001—31.12.2001 (leping 1-11/65)

ARUANNE

Pikaajaliste rahvastikustatistiliste programmide küsitlusstatistilise lülina on projekti ülesandeks tagada Eesti jätkuv osalemine kahes keskses üle-Euroopalises rahvastikuprogrammis. Esiteks, Euroopa Pere- ja Sündimusuuringu (FFS2/GGS), mille eesmärgiks on rahvastikuarengu nüüdisuundumuste sündmuslooline võrdlevkäsitlus, ning teiseks Euroopa Põlis- ja Immigrantrahvastiku uuringus (PO-S-MIN/MIG), mille eesmärgiks on vähemusrahvuste ja välispäritolu rahvastiku võrdlevkäsitlus põlisrahvastiku taustal. Mõlemad programmid realiseerivad valitsusvahelise rahvastikukonverentsi (Budapest 1998) otsuseid valdkonna tegevusprioriteetide kohta Euroopa regioonis, Eesti ühinemine tugineb Riigikogu ja Valitsuse otsusele. Mõlema koostööprogrammi rahvuslike osaprojektide, Eesti Pere- ja Sündimusuuringu (EPSU) ning Eesti Põlis- ja Immigrantrahvastiku uuringu (EPMU) koordinaatoriks Eestis on läbi kogu projekttsükli olnud Eesti PSU Teadusnõukogu, tööde põhiteostajaks Eesti Demograafia Assotsiatsiooni Eesti Kõrgkoolidevaheline Demouuringute Keskus.

Aruandeaastal 2001 kulgesid projekti tööd kolmes põhisuunas: (1) PSU uue küsitlusringi metodoloogiline arendustöö ja koordineerimine, (2) EPMU metodoloogilis-analüütiline töö ja (3) PSU riigikeskne analüütiline kokkuvõte.

Tuginedes PSU esimese ringi (1988-2001) evalvatsiooni tulemustele, käivitus PSU uue ringi (2000-2008) metodoloogiline arendustöö ja koordineerimine kahes üksteist täiendavas raamistikus. Ühelt poolt jätkab riikidevahelise koordineerimise ülesande täitmist ÜRO Euroopa Majanduskomisjon, teiselt poolt moodustati uue küsitlusringi metodoloogiliseks ettevalmistuseks Euroopa juhtivaid rahvuslikke demograafiainstituute ühendav koostöövõrgustik (NIEPS).

Eesti lülitus PSU uue küsitlusringi ettevalmistustöodesse mõlemas suunal. ÜRO Euroopa Majanduskomisjoni poolt korraldatud rahvusvahelise teadusnõukogu avaseminaril Genfis täitis Eesti raportööri ülesandeid (Genf). Rahvusliku partnerina on Eesti PSU Teadusnõukogu osalenud uue küsitlusringi lähtekohaks oleva kvaliteedianalüütilise evalvatsiooni koostamisel (põhitäitja Prantsuse Rahvuslik Demograafiainstituut). NIEPS raamistikus on metodoloogiline arendustöö kulgenud kolmes allsuunas: (1) *Sündimus, perekond ja töö*, (2) *Immigrantrahvastiku areng ja integratsiooniteed*, ning kolmandaks (3) *Elukarjääri hilisfaas*. Kõigi kolme allsuuna raames on valminud rahvuslikke tulemusi ja valdkonna sõlmprobleeme üldistavad ettekanded, mis on läbi arutatud koostöövõrgustiku metodoloogilistel seminaridel (Zahradki; Frankfurt; Rooma). Euroopa Liidu tarvis on koostatud esimese metodoloogiaseminaril tulemusi üldistav raport, samuti on rahvusliku PSU kogemust rakendatud välispäritolu rahvastikku käsitleval NIEPS nõupidamisel (Viin) ja sündimus- ja perearengut käsitleval seminaril (Ourdenaard).

Siseriikliku arendustöö raames käivitus PSU Teadusnõukogu seminarisari uue küsitlusringi ettevalmistuseks, sisuküsimuste kõrval käsitles avaseminar nõukogu tegevuskava ja riigiasutuste oskuspädevate asjatundjate tihedamat kaasamist rahvuslikku PSU tegevusse. Koostöös Riigikogu ja asjaomaste ministriumidega täpsustati Teadusnõukogu koosseis ning koostööpartnerite ring.

Aruandeaasta teise põhisuuna raames jõudis Euroopa Rahvastikukomitee asjakohase koondpublikatsiooni (*W.Haug, Y.Courbage, P.Compton (Eds). Demographic Development of National Minorities in Certain European States.* CoE, Strasbourg) ilmumisega lõpptulemuseni esimene, vähemusrahvuste arengut käsitlev töötapp. Tulemuste lansseerimiseks korraldati koostöös Rahvastikukomitee ja EV Välisministeeriumiga esitlusseminar (Tallinn), mille sihtrühmadeks olid muuhulgas Eestis paiknevad välissaatkonnad ja rahvusvaheliste organisatsioonide missioonid.

EPMU teise etapi rahvusvahelise töökava kohaselt tehtud metodoloogilis-analüütilise töö tulemusena valmis Eesti immigrantrahvastiku arengut käsitlev riigietekanne. Ettekanne hõlmab immigrantrahvastiku kujunemist, selle demograafilist ja sotsiaalset omapära võrreldes põlisrahvastikuga, seesmist heterogeensust ning põlistumisprotsessi perspektiive. Ettekande esimene ühtlusversioon esitati Euroopa Nõukogu Rahvastikukomitee ekspertrühma (PO-S-MIG) töökoosolekul (Strasbourg, aprill). Riigietekande teine ühtlusversioon esitati ekspertrühmale Euroopa Rahvastikukomitee aastakoosolekul (Strasbourg, detsember). Samuti on EPMU analüütilise töö tulemusi esitatud EAPSi vahekonverentsil (Helsinki).

Töösuna seonduvalt toimus regulaarne koostöö Siseministeeriumiga riigi välismaalaste kontseptsiooni ettevalmistamiseks. EDA liikmetest eksperte kaasavana on korraldatud seminaritsükkel, EPMU tulemusi on arutatud ametkonnavahelistel koordineerimisekoostööpidamistel (Suurupi; Kabli), samuti rakendatud Eesti Migratsioonifondi töös.

Aruandeaasta kolmanda põhisuuna raames lõpetati koostamine ja publitseeriti ÜRO Euroopa Majanduskomisjoni väljaandesarjas Eesti riigiülevaade (K.Katus, A.Puur, L.Sakkeus. *Fertility and Family Surveys in the Countries of the ECE Region. Estonia. Standard Country Report.* UN, New York and Geneva). Rahvusliku töökava raames valmis rahvuslik analüütiline kokkuvõte, järgnevas liigenduses:

- PTK 1. PERE- JA SÜNDIMUSUURINGU LÄHTEKOHAD JA PÕHIJONED
- PTK 2. RAHVASTIKUARENGULINE TUGIRAAMISTIK JA EESTI ASEND
- PTK 3. EESTI RAHVASTIKUARENGU HETEROGEENSUS
- PTK 4. ANALÜÜSIVÕTTED JA VAHENDID
- PTK 5. LAPSEPÕLVEKODU
- PTK 6. KOOSELLUMUS
- PTK 7. SÜNDIMUS
- PTK 8. SÜNDIMUSE LAIEM MÕÕDE
- PTK 9. HARIDUS
- PTK 10. TÖÖ
- PTK 11. ARVAMUSED
- PTK 12. KOOSVAADE

Kokkuvõttes antakse esmakordselt Eesti rahvastikuarengu pikemaajaliste suundumuste süstemaatiline põlvkondlik käsitus. Kokkuvõte sünteesib kõik peamised rahvastikuprotsessid/elukarjäärid — täiskasvumine ja lapsepõlvkodust lahkumine, koosellumus, laste sünd, ränne ja eluasemevahetus, töö ja haridus. Omaette esiletõstmist väärib läbi kogu monograafia põlis- ja välispäritolu rahvastiku järjepidev rööpkäsitus, mis on Eesti sõjajärgselt kahestunud rahvastikupildi mõistmise vältimatu. Analüütilistest meetoditest

nägi töö ette multivariaatsete elulemusmodelite rakendamist rahvastiku põhilistele elukarjääriledele, eraldi viie-aastaste sünnipõlvkondade lõikes.

PSU/EPMU andmetööde teostamisel on peamiseks tarkvaraliseks keskkonnaks olnud *SPSS* (Windows versioonid 6.1 & 10.0) ja *Lotus*, versioonid 4.01 ja 5.0 (Windows). Arvjooniste vormistamiseks on rakendatud programmi *HarvardGraphics*, (Windows, versioon 3.0), tekstitöötamiseks paketti *Word* (Windows, versioonid 2.0 ja 2000). Sündmuslooliseks mudelarvutuseks on kasutatud analüütilist tarkvarapaketti *TDA (Transition Data Analysis)*. Programmide järjepideva kaasajastamise kõrval toimus aruandeaastal ka tehnilise töökeskkonna uuendamine, projektivahendite kasutamine toimus PSU pikaajalist töökava arvestavalt. Projekti käigus täiendati metodoloogiliste ja statistiliste teavikute kogu teemakohaste materjalidega.

PSU analüütilise töö tulemusi on esitatud EAPSi vahekonverentsil (Helsinki), rahvusvahelisel globalisatsiooniseminaril (Bielefeld) ning IUSSP XXIV kongressil (Salvador-Bahia), samuti Eesti Sotsiaalteadlaste II aastakonverentsil (Tartu).

Kokkuvõtlikult on lepingujärgsete tööde põhitulemus:

- (1) valminud on EPSU rahvuslik analüütiline kokkuvõte;
- (2) valminud on EPMU riigiettekande esimene ja teine ühtlusversioon;
- (3) käivitunud on rahvusvaheline ja siseriigiline koordinatsioon sihiasetusega PSU uue küsitlusringi ettevalmistamiseks.